

Open leerhuis Betlehem 2018/03
Met medewerking van
Onzen Heertje erfgoedvereniging vzw
en steun van

Onzen Heertje

Het Goede doel vzw
Doornstraat 11A
8970 POPERINGE

Jesaja

Vu. Fonds Het Goede Doel vzw., Doornstraat 11A, 8970 Poperinge

De stoutmoedigheid waarmee Israëls profeten zich hebben ingezet om het hardnekkige volk Israël terug te roepen tot de weg met Jahwe is uitnodigend. We nemen hier als voorbeeld een schriftprofeet: Jesaja¹ יְשַׁעְיָהּ:

1 Een rumoerige eeuw

De achtste eeuw voor Christus is een periode vol beroering en onrust voor het volk Israël. Het opkomende en oorlogszuchtige neo-Assyrische rijk is zich agressief aan het uitbreiden in het gebied van de vruchtbare halve maan met uiteindelijk rampzalige gevolgen voor het Tienstammenrijk. Het gebied wordt in 722 v. Chr. geannexeerd en het volk wordt gedeporteerd door koning **Sargon II van Assyrië**. In Juda, dan al tien jaar een vazalstaat van Assyrië, is een profeet actief wiens Geschriften door velen worden gezien als het literaire en profetische hoogtepunt van de Bijbel: Jesaja, de zoon van Amoz.

1.1 Van koninklijken bloede?

Een volledige levensbeschrijving over de profeet Jesaja ontbreekt in de Schrift en canonieke gegevens over zijn leven zijn zeer schaars. De gegevens over zijn leven zijn schaars. De boodschap is duidelijk en de apocriefe verhalen zijn legio². Algemeen wordt aangenomen dat Jesaja van hoge komaf was, mogelijk zelfs van koninklijken bloede. In het eerste verbond wordt hij dertien keer geïdentificeerd als *zoon van Amoz*, wat ten minste aangeeft dat Amoz een prominent figuur was. Verdere Bijbelse gegevens over Jesaja's vader ontbreken, maar een vrij oude traditie,

¹ Isaiās. Jesaja (Jes), geboren rond 765 v.Chr. JESAJA (Heb. "Redding van JHWH, Yesha`yah; Yesha`yahuw.

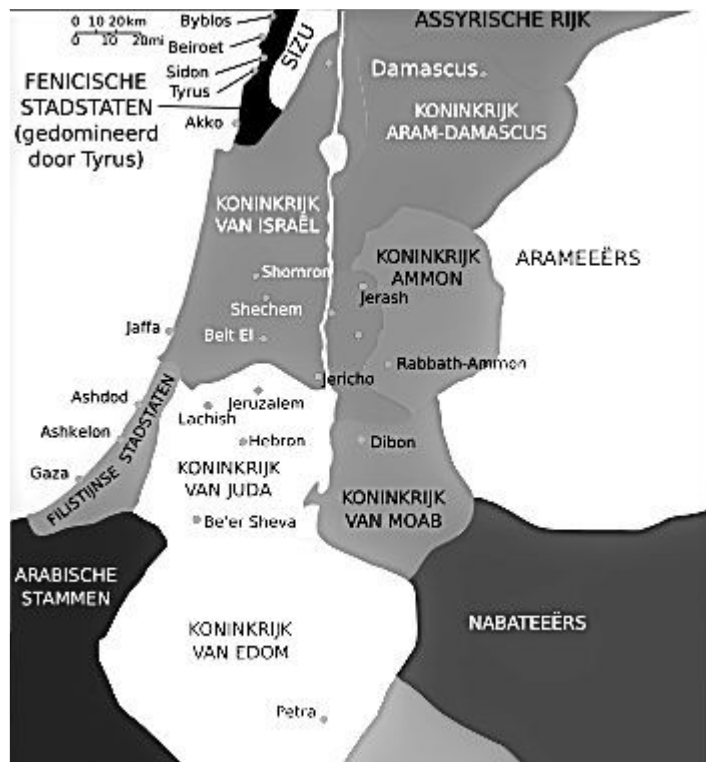
² 2 Kon.; Jes. 36-37; 2 Kron. 26:22;32:30-32; Jes. 7-9; 20 en 36-39.

overgeleverd in de Babylonische Talmoed³, verhaalt dat hij de broer was van koning Amasja⁴, de vader van Uzzia⁵. Jesaja was hierdoor mogelijk verwant aan het koningshuis en dit zou kunnen verklaren waarom hij in zijn profetische bediening zo makkelijk toegang had tot het koninklijke hof. Zijn verheven literaire stijl verraadt hoe dan ook een genoten opleiding die past bij de hogere klassen van de Israëlitische maatschappij. Jesaja was getrouwd met een profetes en kreeg twee kinderen die beiden een symbolische profetische naam droegen⁶.

1.2 Een overweldigende ontmoeting

Het opschrift van Jesaja 1:1 vermeldt ons dat de profeet actief was tijdens het bewind van de vier Judese koningen Uzzia, Jotham, Achaz en Hizkia, die opeenvolgend regeerden in de periode 792-686 v. Chr.⁷ Jesaja's bijzondere roeping (Jes. 6:1-13) vond plaats tijdens het sterfjaar van deze Judese koning en wordt rond 740 v. Chr. Gedateerd. Hier komt de profeet enthousias, hij beleeft een ontmoeting met de levende God en krijgt de **opgave** om tot het volk een boodschap uit te spreken. Een boodschap die niet tot berouw zou leiden, maar juist tot verdere verharding en weerstand⁸.

Een vreselijk *oordeel* van JHWH dat het einde van het nationale Israël zou betekenen met de imminente ballingschap van de tien stammen en de toekomstige Babylonische ballingschap van Juda in 586 v. Chr.⁹. Van laatstgenoemde zou slechts een restdeel – de anawim – overblijven. Jesaja moet het volk aanklagen vanwege haar gruwelijke godsdienstige afvalligheid¹⁰ en zedelijke ontaarding¹¹. Daarnaast is zeer politiek onderlegd met telkens de boodschap keer terug naar het vertrouwen in JHWH¹².

³ Traktaat Megilla 10b.

⁴ 2 Kon. 14.

⁵ Uit 2 Kron. 26: 22 blijkt dat Jesaja een biografie schreef over koning Uzzia en 2 Kronieken 32:32 duidt mogelijk op een andere geschrift dan het boek Jesaja. Helaas zijn deze geschriften verloren gegaan

⁶ Een fenomeen dat ook voorkomt bij de oudste schriftprofeet Hosea (Hos. 1: 9).

⁷ Met co-regentschappen tussen Uzzia en Jotham, en Jotham en Achaz.

⁸ Jes. 6: 9-10.

⁹ Jes. 39; 2 Kon. 25.

¹⁰ Jes. 1: 2; 11-14; 2: 6-9; 8:1 9-22.

¹¹ Jes. 3: 1-5; 16-23; 5: 8-24; 28: 7-13.

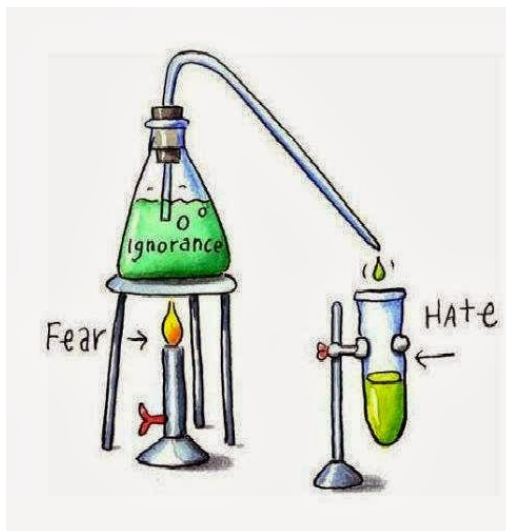
¹² Jes. 7-8: 5; 13-23.

2 Jesaja's boodschap: Redding van JHWH

2.1 Immanuël en Ebed JHWH

Toch staat niet het onheil, maar juist het heil van de heilige God centraal in het boek Jesaja. God zou Israël niet volledig in de steek laten, maar hen verlossen. Deze belofte wordt al direct aan het begin van het boek duidelijk: *Al waren uw zonden zo rood als scharlaken, ze zullen wit worden als sneeuw*¹³. Dit komt concreet in het **Immanuël** hoofdstuk van 7-tot 12 en in de liederen van de **Knecht van de Heer** hoofdstukken 40-55¹⁴. Hierin wordt de Messias beschreven door Wiens handelen Israël gered zal worden, maar door Wie Gods heil ook naar de heidenen zal gaan. In de opeenvolgende slothoofdstukken is JHWH's belofte van herstel niet alleen voor Israël, maar krijgt het ook een *kosmische dimensie*. De profeet beschrijft **een nieuwe hemel en een nieuwe aarde**¹⁵.

2.2 Martelaar van het geloof?

JHWH's heilshandelen belicht en verlicht de historische beleving. Het laatste wat we van hem weten, is dat hij nog in leven is ten tijde van de dood van Sanherib in 681 v. Chr. Jesaja beschrijft deze gebeurtenis, nadat hijzelf het oordeel over de Assyrische koning¹⁶ had aangekondigd. In de Joodse en christelijke overlevering vinden we meer gegevens. Jesaja's martelaarschap onder het bewind van koning Manasse wordt genoemd in een aantal bronnen. De Babylonische Talmoed¹⁷ doet kleurrijk verslag over een genealogisch archiefstuk uit Jeruzalem waarin de dood van Jesaja wordt vermeld door de hand van deze wrede koning, die hem beschuldigde een valse profeet te zijn. Jesaja, die niet wenst in te gaan op de beschuldigingen, spreekt de naam van JHWH uit en wordt

opgeslokt door een cederboom. Manasse laat deze vervolgens doormidden zagen waardoor Jesaja sterft. Dergelijke verslagen vinden we ook in de Jeruzalemse Talmoed en in het vroegchristelijke pseudepigrafische boek *De Hemelvaart van Jesaja*. Ook in het Nieuwe Testament wordt in Hebr. 11:37 geschreven over de wijzen waarop de profeten zijn gedood, waarbij ook *doormidden zagen* wordt genoemd. Mogelijk is dit een referentie naar het lot van Jesaja. Hoeveel waarheid er in deze bronnen zit, is echter moeilijk te zeggen. Wel wordt koning Manasse beoordeeld als de slechtste koning uit de geschiedenis van Juda en Israël. De Bijbel verhaalt zijn afgodsdienstige gruweligheden¹⁸, terwijl de Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus schrijft over zijn gewelddadige bewind: *Manasse doodde alle rechtvaardige mannen onder de Hebr. op barbaarse wijze en spaarde de profeten niet, want elke dag vermoordde hij er enkele van hen, totdat Jeruzalem over- stroomde met bloed*¹⁹.

¹³Jes. 1: 18.

¹⁴ Trito Jesaja. Ebed Jahwe.

¹⁵ Jes. 65.

¹⁶ Jes. 37: 21-38.

¹⁷ Traktaat Jevamot 49b en ook Sanhedrin 10: 2.

¹⁸ 2 Kon. 21: 1-19; 2 Kron 33: 1-20.

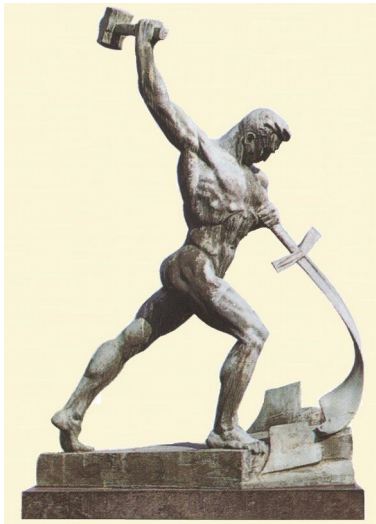
¹⁹ Antiquitates Judaicae 10: 38.

3 De Grote Jesaja rol

De kroon op de collectie Dode-Zee rollen die gevonden zijn in Qumran halverwege de twintigste eeuw (1947-1956). De op perkament beschreven rol bevat vrijwel de complete tekst van Jesaja en is met zijn datering van 150-100 v. Chr. op dit moment het oudste overgeleverde manuscript van het boek.

4 Spanningsveld

rechtsbetrachting (tsedaka: gerechtigheid) vs. rechtsverkrachting²⁰

Van Jesaja komen de woorden de os en de ezel kennen (met hart, daden en ziel) beter hun meester dan mijn volk. JHWH is niet meer tevreden met hun offers²¹. In het lied van de wijngaard op het loofhuttenfeest zegt Jesaja in naam van JHWH dat ze zure vruchten voortbrengen. Ze beleven niet waar ze voor bestemd zijn *beeld van JHWH* te zijn. Van de eik die geveld wordt zal een stronk overblijven²²;

Gerechtigheid en sociale vrede zijn ethymologisch gekoppeld aan Jerusalem: de stad van de vrede. Ook voor Jesaja is Sion belangrijk. De vrede komt niet doro de oorlog vandaar de zin: Zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegijzers en hun speren tot snoeimessen²³. We kennen bijna zeker ook de passage over de leeuw en het rund. *Bij het hol van een adder speelt een zuigeling, een kind graait met zijn hand naar het nest van een slang*²⁴.

²⁰ Jes. 5: 7 Israël is de wijngaard van de HEER van de hemelse machten, de uitgelezen aanplant zijn de inwoners van Juda. Hij verwachtte recht, maar oogstte onrecht, hij zocht rechtsbetrachting, maar vond rechtsverkrachting.

²¹Jes. 1: 10-20.

²² Jes. 6: 1";

²³Jes. 2: 2-4 / Micha 4: 1-3.

²⁴ Jes. 11: 8.